

Geworteld Netwerk: In ketenverband samenwerken aan meer diversiteit

Het veredelingsproject Geworteld Netwerk is dit jaar van start gegaan. Binnen dit netwerk werken en overleggen veredelaars en telers samen, om te komen tot biologische veredeling en selectie van wortels en uien die goed presteren onder de Nederlandse omstandigheden. Het project richt zich ook op de vraag welke rol de telers past in de veredeling, wat wellicht (weer) leidt tot veredeling op het eigen bedrijf.

Vroeger was plantenveredeling een boerenaangelegenheid. In het gewas zelf werden planten geselecteerd waarvan het zaad apart werd verzameld. Bij de selectie speelden het oog en de wensen van de boer een doorslaggevende rol. Tegenwoordig is plantenveredeling in handen van zaadfirma's die met inzet van technieken ervoor zorgen dat er eenduidige selecties ontstaan waaruit uniforme gewassen met de gewenste eigenschappen groeien. Binnen Geworteld Netwerk gaan boeren, veredelaars en afnemers samen aan de slag met zaadvaste veredeling. Dit leidt in de praktijk tot variatie en meer diversiteit.

Voor het project zijn afgelopen jaar op vier locaties proefvelden met verschillende rassen en selecties wortels gezaaid. Het uitgangsmateriaal hiervoor kwam van Sativa, Saat:gut en Kultursaat. Ik tref projectleider en veredelaar Edwin Nuijten in oktober bij één van de proefvelden, het ligt op biodynamisch akkerbouwbedrijf GAOS in Swifterbant. Samen bekijken we de wortels nadat ze handmatig uit de ruggen zijn getrokken.

'Waar we benieuwd naar zijn', zo vertelt Edwin, 'is hoe de verschillende rassen en selecties groeien onder Nederlandse omstandigheden. Naast opbrengst bekijken we ook eigenschappen van de wortel zoals kleur, vorm en smaak. In geval van peen is het ook belangrijk te zien hoe makkelijk deze gespoeld kan worden, dit verschilt nogal per ras. In Nederland komt peen veelal pas na het spoelen en verpakken in het schap van de winkel terecht.'

Nieuwsgierige boeren

Ook de aanwezige boeren zijn nieuwsgierig en zijn het veld ingelopen om de peen met eigen ogen te aanschouwen. Joep Jeuken en Klaas-Jan Stiksma, beiden van GAOS, zijn benieuwd hoe de verschillende rassen zich tonen. Op het bedrijf wordt al jaren het zaadvaste ras Rodelika geteeld. Het ras geeft minder opbrengst dan de hybride F1-rassen, maar onderscheidt zich vooral in (goede) smaak. Het voor het project geteelde gewas is goed gegroeid, op het oog zijn er wel verschillen zichtbaar. De veel geteelde F1 Nerac, die als referentie is meegenomen, is wat kleiner qua maat (B-peen), maar wel uniform. GAOS heeft bij voorkeur wat grotere maten peen (C-peen). Er worden relatief weinig zaden gezaaid, waardoor de peen ruimte heeft om verder uit te groeien.

Selectieproces bij wortel

'De grotere maat peen heeft voordelen bij de verwerking op het eigen bedrijf', zo vertelt Klaas-Jan. 'Wij schonen en maken de →

'Variatie en diversiteit is een vertrekpunt voor biologische landbouw en zaadvaste rassen sluiten beter aan op dit principe' Edwin

Edwin Nuijten

peen zelf marktklaar in onze schuur, wat extra arbeidstijd vraagt. Een grotere peen is makkelijker handmatig te verwerken.' Naast de Hofwebwinkel neemt ook Odin de peen af; de maat speelt voor deze afnemers een ondergeschikte rol. Voor grootschalige verwerking voor supermarkten heeft B-peen de voorkeur.

De oogst van de wortels van alle locaties (de andere drie zijn Warmonderhof in Dronten, De Lepelaar in Sint Maarten en Maatschap Dames en Heren Vos in Kraggenburg) wordt bewaard om in januari verder te verwerken en te beoordelen. 'Dat doen we met de telers erbij', vertelt Edwin. 'Zij kunnen aangeven welke peen de voorkeur heeft en welke eigenschappen ze graag terugzien in de toekomstige rassen en selecties. Ondanks wat verschillen in vorm en kleur, zien de zaadvaste rassen en selecties er veelbelovend uit. Door zelf nog wat kruisingen te doen kunnen positieve eigenschappen bij elkaar worden gebracht. Dit jaar is een kruising RR x Rka ingezaaid. Op het oog lijkt deze kruising op de ouderlijnen.'

Rol van betrokken telers

De vraag bij de veredeling en selectie is: in welke rol willen de telers zelf betrokken zijn? Dat hangt erg af van de teler zelf; sommigen hebben er aardigheid in om zelf mee te kijken en te

zien hoe de rassen zich ontwikkelen en het product zich toont. Klaas-Jan van GAOS doet graag mee met de proeven: 'Je kunt dan van dichtbij zien hoe de rassen het doen op je eigen bodem.'

Afhankelijk van de resultaten dit jaar, worden in 2025 opnieuw proefvelden ingezaaid met de meest belovende rassen en selecties. En wie weet worden er ook nieuwe kruisingen getoetst. Ook voor de uien worden er komend jaar proefvelden aangelegd met meerdere zaadvaste rassen en selecties. Bij het proces om zaadvaste uien uniform te krijgen kan inteelt plaatsvinden. Dit kan voorkomen worden door genetisch heel verschillende herkomsten met elkaar te kruisen. De uien kunnen dan wel een afwijkende kleur krijgen. 'Variatie en diversiteit is een vertrekpunt voor biologische landbouw en zaadvaste rassen sluiten beter aan op dit principe', aldus Edwin.

Edwin: 'Voorzien is dat het project vervolgens vanuit het New Definitions Fonds verder wordt gefinancierd. Onder andere via de Ketenwerkgroep Biologische Zaadvaste Rassen wordt gekeken hoe de keten bij kan dragen aan de financiering van veredeling.' ←

Leen Janmaat

Cursist aan het woord

Juana Phillips (24) studeerde begin dit jaar af aan de Warmonderhof. Vlak daarna ging ze aan het werk bij één van de grootste biologische bloemenkwekerijen van ons land, Op Beemster Klei (OBK) in Middenbeemster. Tegelijkertijd volgde ze de cursus Zaadteelt zaadvaste rassen en mocht ze bij haar werkgever het project 'Op Beemster Klei Bloemenzaden' begeleiden. Een project - ondersteund door Stichting Zaadgoed - met als doel het assortiment biologisch geteelde snijbloemenzaden voor de eigen professionele teelt uit te breiden door eigen vermeerdering, instandhouding en mogelijk veredeling.

Van de zestien soorten snijbloemen die OBK op grotere schaal teelt (bijv. zonnebloem en dille), komen tot nu toe slechts twee soorten voort uit zaad van biologische oorsprong (korenbloem en koekruid). Biologische bloemenzaden die geschikt zijn voor de professionele teelt zijn namelijk nog maar heel beperkt beschikbaar.

Juana: 'In de cursus leerde ik de theorie achter vermeerdering, instandhouding en selectie van gewassen. Daarnaast bezochten we iedere cursusdag boeren die hiermee bezig zijn. Het werd me steeds duidelijker hoe mooi het is wanneer zaadteelt deel uitmaakt van een bedrijfsorganisme. De planten kunnen alle groeistadia doorlopen en van de boeren vraagt het een andere, misschien wel diepere, verbinding met de gewassen.' Bij OBK kon Juana haar kennis uit de cursus direct toepassen. 'Dat was uitdagend tijdens het drukke seizoen; zaadteelt vraagt de nodige observatie en administratie. Maar hierin heb ik veel geleerd. Aangezien OBK veelal gangbaar uitgangsmateriaal

gebruikt voor zijn bloementeelt was het mooi om te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn en passen binnen het bedrijf. De cursus en het project hebben een zaadje geplant in mijn loopbaan. Als jonge teler kan ik mede hierdoor bij gaan dragen aan een divers en vitaal landbouwsysteem.'

Positie

Welke positie neem ik in en past die nog steeds bij mij? Zo tegen het einde van het jaar zijn het soms essentiële vragen die opkomen. Misschien herkent u dat wel? De financiële jaarbalans van ons akkerbouwbedrijf is nog niet opgemaakt, maar de trend laat zien dat er te weinig opbrengsten zijn. (Met uitzondering van uitschieters als rolklaver en wede). Ook wil mijn vennoot zijn positie en bijkomende verantwoordelijkheden overdragen. Aan mij de vraag om deze positie in het bedrijf in te nemen. Maar na de teleurstellende financiële resultaten is er volgens mij een wonder nodig om dit rond te krijgen. Nu geloof ik gelukkig in wonderen.

Ik hoop dat door deelname aan de Nieuwe Boerenfamilie (kijk eens op hun website) onze droom uit kan komen: onze 21 hectare grond omvormen tot familiedomeinen, waar gezinnen

op 1 hectare leven en zich kunnen voorzien in hun eigen behoeften en gezondheid. Met de hoop om genoeg inkomsten te creëren voor de familiedomeinen en mogelijke uitbreiding naar omliggende gebieden...

Strubbelingen en moeilijke periodes zijn vaak nodig in het proces om nieuwe wegen te durven gaan. En daarvoor is wel eerst een goede financiële basis nodig. Wens jullie allen en mezelf een wondervol en liefdevol 2025.

Cor Zenhorst (voorzitter)

Monnikenwerk met passie

Op een warme, zonnige dag ben ik, net als zo'n vijftig andere donateurs van Stichting Zaadgoed, afgereisd naar de boerderij van Tineke Alberts in Bant in de Noordoostpolder. Loodrechte wegen, uitgestrekte landerijen, wat een ruimte vergeleken met de Randstad waar ik woon.

We krijgen - in de schaduw van de hoge begroeiing - thee en koffie en ik vertrek met een groepje naar de schuur van Tineke. Hier staan onder meer drogers, zeven en scheiders: onontbeerlijk voor haar werk als zudenteler én veredelaar van haar eigen spinazieras. Na tien jaar is ze bezig dit werk te registreren, vertelt ze. Dat mag niet onder de eerder bedachte naam Tinekes Spinazie, zo blijkt. Die bevat namelijk de rasnaam (spinazie) en dat mag niet. De donateurs mogen meedenken over een andere naam. (Dat is Tinekus geworden, red.)

Andrew Dawson (rechts)

Even later staat mijn groepje bij het tomatenveld waar Andrew Dawson zijn verdelingswerk verricht. Ik zie vooral een liggend tropisch oerwoud van tomatenlianen. Maar Andrew weet precies waar welke variëteit staat en welke te kruisen. Dat doet hij al zeven jaar, gewoon in zijn vrije tijd, naast zijn baan aan de universiteit in Wageningen. Ook wil hij een zoet, kleurig maisras kweken. Niet makkelijk, omdat die eigenschap vooral gekoppeld is aan gele mais, heeft hij uitgelegd. We mogen de mais tenslotte ook proeven; de paarse is echt zoet.

Aan het eind van de dag moet ik aan de wetten van Mendel denken. Hij was één van de eerste genetici én monnik. Ik besef nu wat een toewijding, geduld en vasthoudendheid nodig is voor biologische zaadverdeling. Dank Tineke en Andrew voor het delen van jullie kennis en ervaring.

Edith van Mourik

Kort nieuws

Levende Zadenbank

We kijken met voldoening terug op de campagne Levende Zadenbank waar we twee jaar geleden mee van start gingen samen met Caring Farmers en De Zaderij. Vorig jaar is een oproep gedaan voor zaden van vergeten groenten. Op basis van de reacties hebben we vervolgens een aantal gewassen gekozen om veldproeven mee te doen.

Dit jaar zijn bij vier telers proefvelden met in totaal vijf verschillende gewassen ingezaaid (komkommer, stokslaboon, stoksnijboon, suikermais en boerenkool). Er zijn 34 telers opgeleid en samen met de cursisten uit voorgaande jaren én een aantal telers van De Zaderij is er nu een Whatsapp-groep waarin kennis wordt uitgewisseld. Half december is er voor deze groep cursisten en telers een verdiepingsdag waar een aantal veredelaars, die we als Stichting Zaadgoed ondersteunen, dieper ingaan op hun werk. Samen met Warmonderhof, Caring Farmers en De Zaderij wordt er gekeken op welke manier we de Levende Zadenbank verder kunnen voeden vanaf 2025.

Bert Woudenberg bij zijn ingezonden boontjes

Geef uw e-mailadres door

In onze administratie hebben wij nog niet van iedereen een e-mailadres. Het is wel heel handig (en duurzaam) als wij u per e-mail kunnen bereiken. Alle donateurs krijgen twee tot vier keer per jaar onze digitale nieuwsbrief. Hiervoor kunt u zich altijd weer afmelden als u het niet meer wilt ontvangen. Krijgt u nog geen informatie per e-mail van ons? Stuur uw e-mailadres dan naar secretariaat@zaadgoed.nl.

Ketenwerkgroep Biologische Zaadvaste Rassen

Op vrijdag 15 november was er weer een studiedag van de Ketenwerkgroep Biologische Zaadvaste Rassen. De ketenwerkgroep is dit jaar onderdeel geworden van Stichting Zaadgoed. Er waren al belangrijke stappen gezet om zaadvaste rassen de keten in te brengen, zowel vanuit technische als sociaaleconomische overwegingen. Dit betekent andere vormen van zowel veredeling als financiering onderzoeken en opzetten.

Deze dag, met als titel 'Creativiteit en biodiversiteit in de keten waarborgen' hebben we samen met onder andere Toekomstboeren en Odin weer nieuwe stappen gezet om tot een duurzamere plantenveredeling te komen. Gezamenlijk zoeken we naar organisatiestructuren die meer pluriformiteit in de keten mogelijk maken en daarmee ook meer diversiteit in het veld en op het bord.

Er zijn verschillende werkgroepen waar u ook aan kunt deelnemen. Neem gerust contact op via secretariaat@zaadgoed.nl als u interesse heeft hiervoor.

Waarom Stichting Zaadgoed?

De biologische landbouw wil gezonde en smakelijke voeding produceren zonder kunstmest, chemische bestrijdingsmiddelen en gentechnologie. Daarvoor zijn rassen nodig die zijn aangepast aan de biologische teeltwijze. Biologische rassen met een brede weerstand tegen ziekten en plagen en een goed ontwikkeld wortelstelsel om voldoende voedingsstoffen uit de bodem of organische mest te halen. Om deze rassen te ontwikkelen is veel verdelingswerk nodig, veel meer dan tot nu toe wordt gedaan. Stichting Zaadgoed is opgericht om biologische zaadteelt en veredeling te stimuleren.

Welkomsgeschenk

Voor nieuwe donateurs heeft Stichting Zaadgoed een zakje zaden, zolang de voorraad strekt. Zie www.zaadgoed.nl

Uw gift is volledig aftrekbaar. Steeds meer donateurs steunen Stichting Zaadgoed voor minstens 5 jaar, zodat ze hun gift volledig van de belasting kunnen aftrekken. Er gelden geen drempels meer als zo'n periodieke gift is vastgelegd in het formulier dat u op onze site kunt downloaden. We kunnen het formulier ook toesturen. Gewone giften zijn natuurlijk ook nog steeds aftrekbaar, maar daar gelden wel de drempels.

Colofon

Kiemkracht is een uitgave van Stichting Zaadgoed en verschijnt twee keer per jaar.

Redactie: **Helga van Ree**

Aan dit nummer werkten mee: **Leen Janmaat; Edwin Nuijten; Juana Phillips; Mariette Kamphuis; Cor Zenhorst; Edith van Mourik; Marieke Berkhout**

Foto's: **Leen Janmaat; Hanneke van Ormondt; Marieke Berkhout; Stichting Zaadgoed**

Productie en vormgeving: **Dens Grafische Producties**

Stichting Zaadgoed

Postbus 127, 3700 AC Zeist.

secretariaat@zaadgoed.nl

www.zaadgoed.nl

IBAN: NL52 TRIO 0198 373 996

ZAADgoed